

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra Udsigt over Verdens-Krøniken fornemmelig i det Lutherske Tidsrum

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Grundtvigs værker", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 166. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1817_309A-txt-shoot-idm4755.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Spørge vi nu om Aandens høiere Yttringer i Engellands normanniske Tidsrum, da kan vi forud vide at Parlaments-Aanden er just ikke den der hæver Mennesket over Jorden, men fængsler snarere i det nærværende Øieblik, vi finde da ogsaa at Modersmaalet holdt saa godt som op at være Skriftsprog, og at Rækken af de latinske Krønikeskrivere sluttes med Mathæus Parisius som døde mellem Overhusets og Underhusets Indretning.*1254. Fremdeles finde vi at Sprog og Poesie kun beholdt sin Aand nogenlunde i de nordlige Grevskaber, hvor den danske Aand var mægtigst og kundgjorde sig i Ballader der svare til vore Kæmpeviser, medens Chaucer er det eneste Digternavn der pranger i Historien, for at anmelde en aandsfattig Hofrimer, der legede med Tungemaal og Vers som med alt baade Guddommeligt og Menneskeligt. En Renselse af Kirkens fordærvede Lærdom, og i det Hele Videnskabelighed, kunde man vel kræve af et Folk der i verdslige Ting viiste høiere Grad af Udvikling end noget andet, men efterat have seet den afgjorte verdslige Retning, kan vi imellem dets Lærde ei vente mere end Stadfæstelse paa den Sandhed at Engellænderne burde været Vestens Lærere. Vi finde da ogsaa virkelig i det trettende Aarhundrede to Vidundere, den ene af Lærdom og den anden af Spidsfindighed; nemlig Roger Bacon og Johannes Duns Scotus, og i det fiirtende to kraftige Modstandere af Pavemagten, den verdsligvisse Vilhelm Occam og den bibellærde Johan Viclef, men ikke engang i Engelland selv udrettede de noget Omfattende og Varigt, og endnu mindre havde de nogen umiddelbar Indflydelse paa det øvrige Europa. Imidlertid var dog Viclefs Virksomhed et virkeligt Reformationens-Forsøg, der kun ved hans Landsmænds Ligegyldighed for det ene Nødvendige, kvaltes i Fødselen, og vakde i det Mindste ved Angestskriget enkelte letsøvnede Aander. Det var under Edvard den Tredie i Midten af det fiirtende Aarhundrede at Viclef som Professor i Oxford begyndte Striden først mod Tigger-Munkene,*1350. saa mod Pavemagten og endelig mod endeel af de falske Lærdomme, men, endskjøndt han greb til det rette Middel: at oversætte Bibelen paa Engelsk, viser dog saavel *Gangen* i hans Strid, som Maaden hvorpaa han mødte sine Modstandere, at det ei var hans ramme Alvor med Bekymring for hans egen og Folkets Salighed, han stred aabenbar mere for sig selv, Universitetets og den engelske Kirkes Frihed, end for den guddommelige Sandhed, hvorfor man og seer, at han selv fandt Beskyttelse hos Hoffet og Folket, men hans Lærdom lod man fordømme, og han har ladet det blive tvivlsomt om han ikke tilsidst, da det gjaldt, selv gjenkaldte den. Heraf skulde man da ikke spaae den sachsiske Reforma168tion synderligt Held paa Halvøen, hvor den endog maatte finde Modstand i Engellændernes Lyst til at være de Fornemste, og den deraf flydende Fordom mod Alt hvad der ei var oprundet i Landets eget Skjød, en Fordom der i det femtende Aarhundrede vakde den bekjendte, mere sørgelige end latterlige Kamp paa begge Høiskolerne mod det græske Sprog, hvis Dyrkelse man ei vilde tilstæde, da det engang var uddødt paa Halvøen og nu skulde indføres som noget Fremmed man behøvede. Dog, Sproget seirede, Erasmus fra Rotterdam opholdt sig enstund i Engelland hvor han fandt mange Venner, og det lod som man dog endelig indsaae, at den indslumrede og forblindede Aand trængde til en Opvækkelse og Oplysning den ei mægtede at give sig selv. Bogtrykker-Kunsten havde man dog ikke kunnet forskyde, skjøndt den var af fremmed Oprindelse, og at lade sig oplyse af fremmede Bøgersyndes naturligviis ikke synderlig ydmygende, da man dog derved selv førte Ordet. Nu fremstod Luther, Kongen selv skrev imod ham, den lærde Morus og Flere ligeledes, og skarpe Forordninger udgik mod hans Skrifter Indførsel; men de kom alligevel til Øen og oplyste Mange, mellem hvilke Tindal, det nye Testamentes Oversætter, Frith og Thomas Kranmer ere blevne de Navnkundigste. En af de store udvortes Hindringer for Reformationens Indgang, Kongens haardnakkede Modstand og grændseløse Forbittrelse mod Luther, 169som uden Persons Anseelse havde drøit besvaret hans Stridsskrift, hævedes nu og tildeels ved Henriks Lyst til at blive skildt ved sin Dronning, den spanske Katrina, som var hans Broders Enke; thi Paven turde af Frygt for hendes Frænde Keiser Karl, ikke bevilge Skilsmisken, og da nu Kranmer viste Kongen en Udvei ved at holde sig til Bibelen og lærde Mænds Mening, kom han i Naade og fik Leilighed til at befordre den evangeliske Lære, ja da Paven ikke vilde give efter, gjorde Henrik sig selv til den engelske Geistligheds Overhoved og inddrog*1530. de fleste af dens Godser. Imidlertid vilde han dog ansees for god Katholik, og heraf kom det at de Troesartikler han paabød ei kunde være noget af Partierne tilpas. Katolisismens ivrigste Forfægttere, den grusomme Morus og den sagtmodige Fischer bleve halshuggede fordi de ikke vilde læmpe sig efter Kongen, Protestanter som ei heller vilde det have lignende Skjæbne, ja førtes stundom sammenbundne med Catholiker til Retterstedet, saa man i Henrik maae erkjende et vel forvirret, men noksom grueligt Forbillede paa Antichrist. Dette Umenneske forvirrede og overblødede Landet indtil Aaret efter Luthers Død, og nu fulgte nogle stillere Dage,*1547. men kun som for at vise, hvor langt det var fra Engellændernes Hjerter at lade sig grundig omvende til Evangelium. Under Henriks unge Søn Edvard den Sjette havde hans Frænde Edvard Seymour (Hertug af Sommer170set) og Kranmer, som var blevet Erkebisp af Kanterbury, al Magten; mange Vildfarelser og Misbrug bleve forbudne ved Love, men Landet fattedes indfødte Mænd af Duelighed og Reenhed, og dog vilde man raade sig selv, og have en engelsk Kirke. Kalvins Lære fandt megen Indgang i England, og hans Troesbekjendelse blev herskende, men derimod beholdt Bisperne deres Myndighed og i Kirketjenesten blev næsten Alt ved det Gamle. Her laa Spiren til Stridighederne i den følgende Tid, men allerede nu yttrede den kalvinske Ubændighed sig frygtelig ved Siden af egennyttig Vantro. Den ryggesløse Adel mæskede sig med geistlig Gods og bygte sig Paladser paa Kirkernes Grus, medens man gjorde Kræmmerhuse af Bogsamlingerne og selv Studenterne kaldte det med Frydeskrig *Scoti* Ligbegængelse, naar de kastede Bøger i Tusindtal paa Baalet. Man saae paa Alt, at her var ingen Luther, som kunde torde mod den rovgjerrige Adel og lære Studenter at gjøre Forskjel mellem Pavens Dekretalier og Skrifter af katholske Mænd; men selv Luther vilde kun have udrettet lidet hos de storagtige Britter; meget mindre kunde da den vankelmødige Kranmer der endog selv lod brænde Kætttere, holde Styr paa dette Uvæsen. Under disse Omstændigheder var det en Velgierning af Forsynet, at den fromme kjærlige og elskværdige, men tillige

svage Edvard Udtrykket for de gode Blodsdraaber i Engellands 171Hjerte, ved Døden*1553. befriedes fra en Byrde der var ham for tung, og at den spanske Katrines Datter, Marie, kom paa Tronen. Adelen maatte holde op med sit Kirkeran, og de uægte Protestanternes Hede kølnedes under de Forfølgelser, hvortil denne katolske Dronning forførtes af Bøddlerne Gardiner og Bonner som besudlede Bispestolene i London og Vinchester. Kranmer, den gamle ærværdige Latimer, 3 andre Bisper og Mange af alle Stænder bleve brændte for Evangeliets Bekjændelse, endnu Flere maatte flygte til fremmede Lande og Alt spaaede Katolisismen Seier, da Gud pludselig forkortede Maries Dage og ophøiede hendes Halvsøster den*1558. protestantiske Elisabeth paa Tronen. Nu stadfæstedes den halve, sig selv modsigende Reformation, hvorom før er talet, og med Voldsomhed nedtrykte Elisabeth de lydelige Knur, der alt lode sig høre mod den biskoppelige Kirke, til hvis Overhoved hun opkastede sig, uden at ville ændse at hun derved traadte i Pavernes Fodspor, og satte sig paa Herrens Stoel med Alteret til sit Høisæde og Bibelen til sin Fodskammel.